

Robert Nęcek

Edukacyjny wymiar tweetów Papieża Franciszka

Colloquia Theologica Ottoniana nr 1, 135-150

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EDUKACYJNY WYMIAR TWEETÓW PAPIEŻA FRANCISZKA

Robert Nęcek*

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wstęp

Papież Franciszek podkreślił, że nieustannie wzrasta rola środków komunikacji społecznej, „do tego stopnia, że stały się niezbędne, by relacjonować światu wydarzenia współczesnej historii”¹. W tej perspektywie skupienie w osobowości papieskiej świadectwa, umiejętności komunikacji i wykorzystywania w swojej pracy medialnych narzędzi buduje autorytet Franciszka, respektowany przez szerokie rzesze wiernych i niepodzielających wiary chrześcijańskiej. Z tej racji funkcjonowanie w świecie nowych technologii komunikacyjnych staje się obowiązkiem każdego głosiciela Ewangelii. Skoro więc papież bywa nazywany mistrzem komunikacji, to czerpanie z jego przykładu staje się wyzwaniem, któremu trzeba podołać².

Chodzi o to, „że musimy się nauczyć nowych form budowania naszej cywilizacji”³. Dlatego temat edukacji medialnej nie jest Franciszkowi obcy. Choć nie posługuje się w swoich wypowiedziach tym specjalistycznym terminem, to jednak doskonale zdaje sobie sprawę z tego, że współczesna kultura jest ściśle powiązana ze światem medialnym. Taki stan rzeczy powoduje konieczność promowa-

* Ks. dr hab. Robert Nęcek – kierownik Katedry Edukacji Medialnej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie; e-mail: robertus36@wp.pl.

¹ Franciszek, *Świat czeka na orędzie prawdy. Przesłanie z okazji 30-lecia Watykańskiego Ośrodka Telewizyjnego*, 18.10.2013, „L’Osservatore Romano” 12 (2013), s. 24.

² Por. H. Waldenfels, *Na imię mu Franciszek. Papież ubogich*, Poznań 2014.

³ Franciszek, *Prawdziwa władza jest służbą*, Kraków 2013, s. 84.

nia edukacji, aby móc wyjść naprzeciw wymogom kulturowym. Dlatego papież w przemówieniu do watykańskiego ośrodka telewizyjnego podkreśla, że „kiedy przedstawicie wydarzenia, wasza optyka nigdy nie może być «światowa», lecz powinna być eklezjalna. Żyjemy w świecie, w którym praktycznie nie istnieje prawie nic, co nie ma związku ze światem mediów. Coraz bardziej wyrafinowane narzędzia wzmacniają coraz bardziej wszechobecną rolę, jaką odgrywiają technologie, języki i formy przekazu w przebiegu naszego codziennego życia, i to nie tylko w świecie ludzi młodych”⁴.

Świadomy tego, papież zauważa, że mamy z jednej strony „młodzież, która nie docenia wiedzy szkolnej, a z drugiej – nauczycieli nieświadomych pytań, jakie stawiają sobie dorastający ludzie. To jest właśnie sytuacja braku spotkania, wzajemnego zrozumienia”⁵. Jednym z miejsc wzajemnego spotkania – w duchu rzeczywistości nowych technologii komunikacyjnych – może być Twitter i pisanie tweetów. W tym kontekście zostanie omówiony Tweet jako narzędzie komunikacji masowej, zasady tweetowania i papieska edukacja przez „ćwierkanie”.

1. Tweet jako narzędzie komunikacji masowej

Rewolucja technologiczna w komunikacji i w przekazywaniu informacji jest „zjawiskiem tak nowym, że zdążyliśmy się na razie nim jedynie zauroczyć. Jesteśmy na etapie prostej fascynacji nową zabawką, która daje nam ogromne możliwości”⁶. W ramach tej rewolucji istotną rolę pełnią portale społecznościowe. Dzięki nim komunikują się ludzie o zbliżonych zainteresowaniach i życiowych preferencjach. Jednym z najważniejszych internetowych serwisów społecznościowych jest Twitter. Z tej racji może się stać doskonałym narzędziem edukacyjnym. W tym duchu zostanie przedstawione rozumienie tweetu i cechy charakteryzujące tweetowania.

1.1. Rozumienie tweetu

Jak już wspomniano, istotnym serwisem społecznościowym jest Twitter. Jego siła polega na tym, że przedłuża charakter współczesnego człowieka – jego

⁴ Franciszek, *Świat czeka na orędzie prawdy. Przesłanie z okazji 30-lecia Watykańskiego Ośrodka Telewizyjnego*, 18.10.2013, „L'Osservatore Romano” 12 (2013), s. 24.

⁵ Franciszek, *Prawdziwa władza jest...*, s. 82.

⁶ R. Kapuściński. *Autoportret reportera*, Kraków 2003, s. 132.

złożoność dążącą do uproszczonej emanacji. Twitter to „świergot”, nazwa dźwięków wydawanych przez ptaki. Świergotanie w życiu ptaków pełni dwie funkcje, pozornie sprzeczne:

- zapobiega zgubieniu się, pozwalając na utrzymywanie kontaktów z innymi ptakami;
- ostrzega inne ptaki przed wkraczaniem na zajęte już terytorium⁷. Warto zaznaczyć, że liczy się tylko wydawanie rozpoznawalnego dźwięku.

Czym zatem jest Twitter? Otóż Twitter to darmowy serwis społecznościowy, udostępniający usługę mikroblogowania, umożliwiającą użytkownikom wysyłanie i odczytywanie tak zwanych tweetów. Trudno powiedzieć, czy Jack Dorsey – zakładający jako student w 2006 roku Twitter – inspirował się ptasimi obyczajami⁸. Jedno jest pewne, że tweet to krótka, nieprzekraczająca 140 znaków, wiadomość tekstowa wyświetlana na stronie użytkownika i dostarczana pozostałym użytkownikom, którzy obserwują dany profil. Inaczej mówiąc, tweet jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych form pisania mikroblogów.

W ten sposób tweetujący mikroblogger w 140 znakach może wyrażać swoje uczucia, emocje, może dzielić się swoimi przemyśleniami z nieznanymi, często korzystając z anonimowości. Dlatego tweety bywają postrzegane jako „skrajnie demokratyczna forma dziennikarstwa”⁹. Jednocześnie jednak tweety stanowią doskonałą drogę do ewangelizacji w miniaturze. Przykładowo można przytoczyć parę tweetów ks. dr. Piotra Gąsiora, tłumacza książek – „uspokój duszę, a uspokoi się twój najbliższy świat”, „potrzebujemy franciszkańskiej radości i franciszkańskiego radykalizmu. Vivat Papa”, „bezpośrednie przygotowanie do kanonizacji Jana Pawła II czas zacząć. Żeby biura podróży nie były aktywniejsze od duszpasterzy”, „kocham Kościół i dlatego ciągle się nawracam”¹⁰. Tweety ks. Gąsiora doskonale ukazują głębię przesłania w pigułce 140 znaków. Chodzi o to, że komunikacja tweetowa polega „na systematycznym używaniu wyrazistego zdania zasadniczego. Jeśli duszpasterz nie zajmuje się komunikowaniem, stawia się poza samą posługą”¹¹. Oznacza to, że kiedy „jesteśmy w jakikolwiek sposób

⁷ Por. Z. Bauman, *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Kraków 2011, s. 31.

⁸ Tamże.

⁹ M. Krakowska, *Nowe formy komunikacji społecznej europejskiej przestrzeni edukacyjnej*, Kraków 2009, s. 100.

¹⁰ Por. P. Gąsior, Tweet. (@xPiotr); R. Nęcek. *I network sociali come nuovo luogo di evangelizzazione nell'educazione dei Padri Rogazionisti*, w: R. Nęcek, E. Kucharska (red.), *Opziona preferenziale per i poveri s. Annibale Maria di Francia*, Roma 2014, s. 52–53.

¹¹ G.F. Ravasi, *Dziedzinniec dziennikarzy – Pan Jezus też pisał tweety*, www.ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x70938/dziedzinniec-dziennikarzy-pan-jezus (26.09.2013).

obecni dla innych, jesteśmy wezwani, by umożliwić poznanie miłości Bożej aż po krańce ziemi”¹².

W czym tkwi tajemnica popularności Twittera? Otóż Twitter zapewnia szybkość komunikacji, gdyż „ćwierkać” może każdy, jej bezpośredniość, gdyż brak pośredników i panuje pełna interaktywność. Dzięki skrótowości tweet zapewnia konkret w wypowiedzi, a syntetyczność myśli w 140 znakach jest wartością na wagę złota. Twitter skraca dystans między osobami wchodzącymi w interakcję i komunikującymi się ze sobą. W końcu jest powszechnym narzędziem komunikacji. Dodatkowo tweety są automatycznie przesyłane na Facebooka. Inaczej mówiąc, jest to samonapędzający się mechanizm, przypominający rodzaj rozprzestrzeniającej się sieci, mechanizm, który nie jest do końca racjonalny¹³.

1.2. Cechy charakteryzujące tweetowanie

Niewątpliwie tweetowanie skupia w sobie komunikację interpersonalną i komunikację masową. Komunikacja interpersonalna polega na tym, że osoba otrzymująca informację może od razu zmienić się w nadawcę. Oznacza to, że komunikacja jest dwukierunkowa i precyzyjna. Natomiast komunikacja masowa ma zasięg szeroki, ale staje się jednokierunkowa¹⁴. W tym kontekście warto dodać, że tweetowanie charakteryzuje się szybkością, bezpośredniością i egalitarnością.

Szybkość

Rewolucyjny charakter Twittera przejawia się w maksymalnie skracanym czasie dzielącym myśl i zapis informacji od jej adresatów. Należy także zauważyć, że Twitter pozwala unikać cenzury, a każdy właściciel telefonu z dostępem do Internetu może stać się komentatorem, fotoreporterem lub liderem społecznym. Levinson podkreślił, że Twitter „stanowi nie tylko najszybsze oparte na piśmie medium w historii, ale jest również najlepiej zintegrowaną kombinacją interpersonalnej i masowej komunikacji, jaka kiedykolwiek powstała”¹⁵. Jednak w tej perspektywie papież Franciszek zauważa, że ludzkie relacje coraz częściej dają

¹² Benedykt XVI, *Sieci społecznościowe: Brama prawdy i wiary, nowe miejsce ewangelizacji. Orędzie na 47 Światowy Dzień Młodzieży*, 12.05.2013, Watykan 2013.

¹³ Por. P. Levinson, *Nowe nowe media*, Kraków 2010, s. 212.

¹⁴ Por. tamże, s. 210.

¹⁵ Tamże.

się uwieść dwom nowoczesnym dogmatom – skuteczności i pragmatyzmowi¹⁶. Pragmatyczne postawy widoczne są coraz częściej w Kościele.

Z tej racji Franciszek zauważa, że współczesnego człowieka charakteryzuje koncepcja szybkości – „szybki Internet, szybkie samochody, szybkie samoloty, szybkie relacje. A jednak odczuwamy rozpaczliwą potrzebę spokoju, powiedziałbym, powolności. Czy Kościół potrafi być jeszcze powolny: w zakresie czasu – aby słuchać, w cierpliwości – aby scalać i uporządkować? Czy też również Kościół uległ już gorączce skuteczności?”¹⁷. Trzeba zaakcentować, że komunikacja Ewangelii i nauki Kościoła nie jest obsesją pragmatyczną i nie polega tylko na głoszeniu słowem, ale jest świadectwem wierności i bezinteresowności na co dzień.

Bezpośredniość

Twitter ułatwia rozproszonym grupom i wspólnotom organizować się, tworzyć grupy interesu i nacisku. Pozwala na bezpośredni kontakt polityków i wyborców. Język wirtualny – według Franciszka – „stanowi rzeczywistość, której nie możemy negocjować: musimy sprowadzać ją na dobrą drogę, bo jest to postęp ludzkości. Lecz kiedy odciąga nas to od wspólnego życia, od życia rodzinnego, od życia społecznego, a także od sportu, od sztuki, i jesteśmy zbyt przywiązani do komputera, staje się to psychiczną chorobą”¹⁸. Z tej racji papież, przemawiając do Papieskiej Rady ds. Świeckich, podkreślił, że trzeba nieustannie badać możliwości i niebezpieczeństwa, „jakie stwarza sieć, trzeba «wszystko badać», mając świadomość, że z pewnością natrafimy na fałszywe monety, niebezpieczne złudzenia i pułapki, których trzeba unikać”¹⁹.

Egalitarność

Twitter daje ponadto poczucie równości. Oczywiście główną zaletą Twittera jest o wiele bardziej powszechna pewna obecność. Chodzi o to, że od pewnego czasu kartezjańską zasadę istnienia „Myślę, więc jestem” zajmuje wirtualna kon-

¹⁶ Por. Franciszek, *Idźmy na rozstaje dróg. Msza święta dla biskupów, kapłanów, zakonników, zakonnic i seminarzystów*, 27.07.2013, „L'Osservatore Romano” 10 (2013), s. 18.

¹⁷ Franciszek, *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła. Spotkanie z episkopatem Brazylii*, 27.07.2013, „L'Osservatore Romano” 10 (2013), s. 22.

¹⁸ Franciszek, *Słowa to za mało. Konferencja prasowa podczas lotu do Rzymu*, „L'Osservatore Romano” 6 (2015), s. 19.

¹⁹ Franciszek, *Internet, ale nie tylko. Audiencja dla uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Świeckich*, 7.12.2013, „L'Osservatore Romano” 1 (2014), s. 37.

cepcja ery komunikacji masowej – „Widzą mnie, więc jestem”. Im więcej osób dostrzeże mnie przez fakt „ćwierkania”, tym pewniejszy mój pobyt w świecie. Dlatego wszechobecność zapewnia wszechzauważalność. Im częściej „zaćwierka się” na Twitterze, im więcej osób ten „świergot” usłyszy, tym większe prawdopodobieństwo, że zostaną włączony do grona znajomych innych „ćwierkających”. Chodzi więc o istnienie przez „ćwierkanie”²⁰.

W przypadku jednak papieża Franciszka nie o samo „ćwierkanie” idzie. Ojciec św. zdaje sobie sprawę z tego, że Twitter może pełnić wymiar edukacyjny. Toteż warto zachęcać do odkrywania Chrystusa poprzez środki społecznego przekazu i o Chrystusie poprzez media mówić. Kościół zobowiązany jest – także w kontekście komunikacji – do niesienia ciepła i rozpalania serca. Trzeba więc towarzyszyć człowiekowi epoki cyfrowej, docierając z rozeznaniem do „środowisk stworzonych przez nowe technologie, do portali społecznościowych, aby stanowić w nich obecność, która słucha, prowadzi dialog, dodaje otuchy”²¹.

2. Zasady tweetowania

Podjmując się tweetowania, warto wejść w świat odpowiednich zasad, które zakładają w komunikacji społecznej uczestnicy interakcji. Tomasz Orłowski – powołując się na Paula Grice, brytyjskiego filozofa języka, rozróżniającego wypowiedzi dosłowne i kryjące drugie dno – pisze o następujących zasadach: jakości, ilości, relewancji i sposobu.

2.1. Zasada jakości

Niewątpliwie dla wielu młodych ludzi tweetowa przestrzeń komunikacyjna stała się stopniowo „środowiskiem życia, siecią, gdzie ludzie porozumiewają się z sobą, poszerzają granice swojej wiedzy i relacji”²². Stwierdzenie papieskie jest niezwykle istotne, gdyż maksyma jakości brzmi następująco: „Nie wygłaszaj poglądów, o których fałszywości jesteś przekonany, ani nawet poglądów, dla których nie masz dostatecznego uzasadnienia”. Popieranie maksymy jakości zob-

²⁰ Por. Z. Bauman, *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, s. 34.

²¹ Franciszek, *Trzeba towarzyszyć człowiekowi w epoce cyfrowej. Audycja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu*, 21.09.2013, „L'Osservatore Romano” 11 (2013), s. 38–39.

²² Tamże, s. 38.

wiązuje do normatywnego rozumienia przestrzeni Twittera, gdyż blisko jedna trzecia komunikacji odbywa się za pośrednictwem tego właśnie medium i przyjmuje formę dialogu²³. Oznacza to, że również w tej formie dialogu trzeba odróżniać ludzi z sumieniem prawym od ludzi z sumieniem sparaliżowanym. Paraliż sumienia „są zaraźliwe. Razem z różnymi formami ubóstwa historii i naszym grzechem mogą się rozszerzać oraz przenikać do struktur społecznych i wspólnot, a nawet blokować całe ludy”²⁴.

Powstaje więc pytanie o realizację zasady jakości. Tomasz Orłowski – praktyk komunikacji z użyciem nowych mediów – twierdzi, że nie ma bezpośredniej „korelacji między liczbą retweetów wiadomości zawierającej link do artykułu a czasem rzeczywiście spędzonym przez użytkowników na jego czytaniu”²⁵. Oznacza to, że osoby polecające na Twitterze linki do proponowanych przez siebie artykułów niekoniecznie artykuły te przeczytały. Dlatego powstaje trudność w odróżnieniu tekstów polecanych po wnikliwej lekturze od tych, które zostały zaproponowane na bazie chwytliwego artykułu²⁶.

2.2. Zasada ilości

W adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* Franciszek zachęcił duchowieństwo do poszukiwania nowych form głoszenia Ewangelii. Trzeba mieć odwagę „do znajdowania nowych znaków, nowych symboli, nowych sposobów przekazywania Słowa, nowych form piękna pojawiających się w różnych kręgach kulturowych, łącznie z niekonwencjonalnymi formami piękna, które mogą być mało znaczące dla ewangelizatorów, ale stały się szczególnie atrakcyjne dla innych”²⁷. Jednym z takich wyrazów jest prosty język przekazu. Z tej racji drugą zasadą tweetowania jest zasada ilości, która zachęca: „Nie udzielaj ani mniej, ani więcej informacji, niż to jest konieczne na danym etapie rozmowy”²⁸. Mogłoby się wydawać, że limit 140 znaków sprzyja większej prostocie zdania, jego zwięzłości i wymuszeniu zaprezentowania istoty rzeczy bez zbędnych słownych ozdobników. Wbrew pozorom krótsza forma w żaden sposób nie ułatwia zada-

²³ Por. T. Orłowski, *Twitterowe formy i normy*, „Nowe Media” 1 (2014), s. 79.

²⁴ Franciszek, *Droga do pokoju na Bliskim Wschodzie. Msza święta z koptyjskim patriarchą Aleksandrii*, 9.12.2013, „L’Osservatore Romano” 1 (2014), s. 16.

²⁵ T. Orłowski, *Twitterowe formy i normy*, s. 79.

²⁶ Tamże.

²⁷ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Watykan 2013, nr 167.

²⁸ T. Orłowski, *Twitterowe formy i normy*, s. 79.

nia, a nawet więcej, domaga się większej precyzji myśli i języka²⁹. Nie chodzi więc o prymitywizm medialny w stylu *talk show*, ale przekaz zrozumiały przez wszystkich³⁰. Doskonale ujął problem kard. Gianfranco Ravasi, który zwracając się do księży, podkreślił, że „nasi słuchacze mają już dość pustej retoryki, przelewania z pustego w próżne!”³¹, a Benedykt XVI – na którego nieraz Franciszek się powołuje – wprost powiedział, że „niezdolność języka do przekazania głębokiego sensu i piękna doświadczenia wiary może być jedną z przyczyn zubożenia wielu osób, zwłaszcza młodych; może stać się powodem oddalania się”³².

Komunikatywność nowych mediów tworzą współcześni ludzie, a więc ludzie zdolni również do wyrażenia prawd wiary zrozumiałym językiem. Dlatego „duszpasterstwo w kluczu misyjnym wymaga rezygnacji z wygodnego kryterium pasterskiego, że „zawsze się tak robiło”. Zachęcam wszystkich, by byli odważni i kreatywni w tym zadaniu przemyślenia celów, stylu i metod ewangelizacyjnych swojej wspólnoty”³³. Szaleństwem jest robić wciąż to samo, oczekując nowych rezultatów³⁴.

2.3. Zasada relewancji

Zasada relewancji przypomina: „Nie wypowiadaj sądów nieistotnych dla tematu konwersacji”. Słowo „relewancja” – z języka łacińskiego *relevantis*, „popierający” – oznacza „dorzecność”. Chodzi o logiczny związek z rzeczą, do której zdanie się odnosi. Argument relewantny to taki, który odnosi się do argumentowanej tezy, a język rzeczowy przystaje do sprawy i jest skonkretyzowany. W takiej perspektywie papież Franciszek dopowie: „Módlmy się, aby przekaz,

²⁹ Tamże, s. 79–80.

³⁰ Por. R. Nęcek, *Zprawy wzięte*, Kraków 2010, s. 128; tenże, *Jak ewangelizować przez media? Na kanwie społecznego nauczania Kościoła*, „Życie Konsekwane” 1 (2009), s. 92.

³¹ G.F. Ravasi, *Nowy język przekazu wiary. Z przewodniczącym Papieskiej Rady ds. Kultury rozmawia Beata Zajczkowska*, „Pastores” 3 (2012), s. 75.

³² Benedykt XVI, *Nowe i kreatywne języki, pozwalające prowadzić dialog ze wszystkimi*, 13.11.2011, „L'Osservatore Romano” 1 (2011), s. 27; R. Nęcek, *Okiem rzecznika*, Kraków 2007, s. 85. Według Zbigniewa Nęckiego zagadnienie języka jest niezmiernie ważne, gdyż pełni on trzy zasadnicze funkcje, takie jak: „1. funkcja społeczna – to jego znaczenie w koordynacji aktywności członków danej grupy, 2. funkcja psychologiczna – odnosi się do organizacji wyższych form życia umysłowego dzięki systemowi językowemu, 3. funkcja regulacyjna – odnosi się do kontrolowania zachowań innych poprzez wykorzystanie środków językowych” (Z. Nęcki, *Komunikacja międzyludzka*, Kraków 2000, s. 54).

³³ Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Watykan 2013, nr 33.

³⁴ Por. C. Lowney, *Lider Papież Franciszek*, Kraków 2014, s. 179.

w każdej swej formie, faktycznie służył spotkaniu osób, wspólnot, narodów; spotkaniu, którego podstawą jest wzajemne poszanowanie i wysłuchanie³⁵.

2.4. Zasada sposobu

W końcu zasada sposobu podpowiada: „Mów w sposób zrozumiały, unikaj niejasności i wieloznaczności, mów krótko i w sposób uporządkowany³⁶. Chodzi więc o ścisłość językową bez dwuznaczności, a to zobowiązuje do przestrzegania zasad językowej poprawności. Choć trudno stwierdzić, czy Franciszek zna wspomniane maksymy, to z pewnością warsztat przekazu ma opanowany. Jednak „żaden język wiary nie ma wartości bez wiary³⁷”.

3. Papieska edukacja przez „ćwierkanie”

Papież Franciszek zdaje sobie sprawę z tego, że edukacyjne „ćwierkanie” pomaga komunikować się ze światem ludzi młodych. Z tej racji istnieje potrzeba edukacji, w której przetrwają sprawy zasadnicze. Czym zatem jest edukacja? Samo słowo „edukacja” pochodzi z języka łacińskiego: *educatio* znaczy „wychowanie”, „wykształcenie³⁸”. Z tej racji ważnym wyznacznikiem edukacji jest przygotowanie medialne, gdyż powszechna dostępność do mediów mająca wymiar ilościowy charakteryzuje się także wymiarem jakościowym, wprowadzającym uproszczenia. To zaś wpływa na treści, sposoby odbioru i wzorce zachowań. Dlatego zrozumienie mechanizmów mediów współczesnych, w tym mediów społecznościowych, pozwala lepiej pojąć relacje informacyjne i społeczne³⁹.

Mając tego świadomość, Franciszek jeszcze w okresie pracy w Buenos Aires zauważył, że w procesie edukacyjnym nie tylko o kompetencję idzie. Liczy się nie tylko metoda, gdyż „nauczyciel nie jest jedynie metodykiem: ma w sobie wiele z ojca i matki. Jeśli jest on dla nas tylko metodykiem, to nie mówimy o praw-

³⁵ Franciszek, *Miejsce w niebie*, 1.06.2014, „L'Osservatore Romano” 6 (2014), s. 54.

³⁶ Por. T. Orłowski, *Twitterowe formy i normy*, s. 79.

³⁷ Leszek Kołakowski pisze, że „Księża, którzy nie wiedzą już, czy w cokolwiek wierzą, i nie widzą już sensu w idei, że są odpowiedzialni poprzez Jezusa w świecie, że są Jego kapłanami i apostołami, są bezsilni, nawet jeśli szczerze przywiązani do tradycji chrześcijańskiej, do Kościoła, nawet jeśli żywotność tej tradycji jest dla nich ważna” (L. Kołakowski, *Jezus ośmieszony. Esej apologetyczny i sceptyczny*, Kraków 2014, s. 32).

³⁸ Por. *Edukacja*, [hasło w:] E. Sobol (red.), *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1995, s. 268.

³⁹ Por. M. Boni, *Edukacja w cyfrowej transformacji*, „Nowe Media” 1 (2014), s. 138.

dziwym spotkaniu wychowawczym ani kulturze spotkania⁷⁴⁰. W tym kontekście zostanie przedstawiona symbioza Franciszka z siecią i główne bloki tematyczne.

3.1. Symbioza Franciszka z siecią

Ojciec św. Franciszek w orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2014 roku podkreślił, że komunikację lubi nazywać bliskością. Papież pojmuje szeroko pojęte media w kategoriach „bycia bliżnim”, które wywołują dwubiegunowe napięcie – przybliżanie się i oddalanie. Samo przybliżanie się „do drugiego człowieka również oznacza napięcie: zbliżać się można w dobry lub zły sposób. W aktywności mass mediów mamy do czynienia z dwoma sposobami zbliżania się: złym i dobrym⁷⁴¹. Jednocześnie dodał, że „neutralność mediów jest tylko pozorna: tylko ten, kto przekazuje w sposób odpowiedzialny, może być punktem odniesienia⁷⁴²”.

Chodzi więc o osobiste zaangażowanie, takie zaangażowanie, które staje się podstawą wiarygodności człowieka przekazu. Warto więc zauważyć, że strategie komunikacyjne nie zapewniają przekazu dobroci, piękna i prawdy, dlatego trzeba wchodzić w ten świat i dawać w nim świadectwo⁷⁴³. W cyfrowej transformacji powstaje pytanie o edukację. Ma ona dwa znaczenia. Pierwsze dotyczy cyfrowego transformowania edukacji, a drugie stawia pytania: Jaką rolę w wielkiej cyfrowej rewolucji może pełnić i powinna pełnić edukacja? Jak powinna się zmieniać, by współgrać z całościowymi przeobrażeniami? Takie podejście do sprawy wymusza traktowanie nowych technologii komunikacyjnych jak wynalazku druku⁷⁴⁴. Mając świadomość potęgi społecznościowych „świergotów”, Franciszek wykorzystuje Twitter do odkrywania piękna wiary i spotkania z Chrystusem. Oznacza to, że teksty zamieszczane na Twitterze mogą pełnić funkcje edukacyjne, przyjmując wymiar globalny⁷⁴⁵.

Zwracając się do Followers, czyli tych, którzy dodają tweetującego Franciszka do grona swoich znajomych, papież napisał na Twitterze: „dowiaduję się, że jest was już ponad 10 milionów! Z serca wam dziękuję i proszę, abyście nadal

⁷⁴⁰ Franciszek, *Prawdziwa władza jest...*, s. 93.

⁷⁴¹ Tamże, s. 330.

⁷⁴² Franciszek, *Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014*, „L'Osservatore Romano” 2 (2014), s. 7.

⁷⁴³ Tamże.

⁷⁴⁴ Por. M. Boni, *Edukacja w cyfrowej transformacji*, s. 133.

⁷⁴⁵ Por. P. Levinson, *Nowe nowe media*, s. 211.

modlili się za mnie”⁴⁶. Oznacza to, że „również w kontekście przekazu potrzebny jest Kościół, który potrafi rozgrzać, rozpałić serce”⁴⁷ i „zintensyfikować – zgodnie z przesłaniem promowanego przez kard. Bergoglio dokumentu z *Aparecida* – praktykę religijną przez towarzyszenie i wskazówki”⁴⁸.

3.2. Główne bloki tematyczne

Papież Franciszek, pisząc tweety⁴⁹, ma świadomość, że należy promować edukację etyczną i moralną, „która kształtowałaby postawy solidarności i współodpowiedzialność wśród ludzi”⁵⁰. Entuzjaści zauważają, że Twitter to wprost idealne narzędzie dla papieskiego sposobu komunikowania – przesłanie jednoznaczne, krótkie i proste. Franciszkowe „ćwierkanie” obecnie śledzi w dziewięciu językach aż 22 mln internautów w całym świecie. Radio Watykańskie podaje, że najwięcej odwiedzających ma kanał hiszpańskojęzyczny – ponad 9 mln wejść (obserwujących), na drugim miejscu plasuje się kanał anglojęzyczny – 6,5 mln, a następnie wersja włoska, którą obserwuje – 2,9 mln internatów. Polaków czytających papieskiego Twittera jest obecnie 455 tys.⁵¹

W tym kontekście można wyodrębnić cztery główne bloki tematyczne papieskich tweetów: wiara i modlitwa, małżeństwo i rodzina, solidarność, miłosierdzie. Ich zawartość gatunkowa ma swoją konsekwentną logikę i głębię. Oto niektóre z nich:

Wiara i modlitwa – „Drodzy przyjaciele, z serca wam dziękuję i proszę, abyście nadal modlili się za mnie. Papież Franciszek” (17 marca 2013), „Strzeżmy Chrystusa w naszym życiu, troszczmy się jedni o drugich, miłością chrońmy dzieło stworzenia” (19 marca 2013), „Duch Święty przemawia i odnawia, tworzy harmonię i jedność, daje odwagę i radość w pełnieniu misji” (19 maja 2013), „Trwanie przy Jezusie wymaga wychodzenia ze swojego świata, ze zmęczonego i zrutynizowanego życia wiary” (27 marca 2013), „Bądźcie blisko waszych kapła-

⁴⁶ Franciszek, *Dziesięć milionów „obserwujących” przesłanie Ewangelii na Twitterze*, 27.10.2013, „L’Osservatore Romano” 12 (2013), s. 42.

⁴⁷ Franciszek, *Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014*, „L’Osservatore Romano” 2 (2014), s. 7.

⁴⁸ *Dokument końcowy V Konferencji Ogólnej Episkopatów Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej – Aparecida*, 2007, nr 489.

⁴⁹ Franciszek, @Pontifex_pl.

⁵⁰ Franciszek, *To, co jest najlepsze dla wszystkich. Spotkanie z przedstawicielami boliwijskich władz cywilnych (La Paz, 8.07.2015)*, „L’Osservatore Romano” 9 (2015), s. 9.

⁵¹ Por. Radio Vaticana, 17.07.2015.

nów, miłością i modlitwą, aby zawsze byli Pasterzami według serca Bożego” (28 marca 2013), „Módlmy się za wielu chrześcijan w świecie, którzy nadal cierpią przemoc i prześladowanie. Niech Bóg da im odwagę wytrwania w wierności” (12 maja 2013) „Nie możemy być chrześcijanami «part-time»! Starajmy się żyć naszą wiarą w każdej chwili, każdego dnia” (16 maja 2013), „Lepszy Kościół zraniony, ale obecny na ulicach, niż Kościół chory, bo zamknięty w samym sobie” (16 maja 2015), „Czy nasze życie naprawdę jest animowane przez Boga? Ile rzeczy każdego dnia przedkładam nad Boga?” (17 maja 2013), „Żyć Ewangelią to walczyć z egoizmem. Ewangelia to przebaczenie i pokój; to miłość pochodząca od Boga” (22 maja 2013), „Wiara nie eliminuje momentów trudnych, ale daje siłę do zmierzenia się z nimi ze świadomością, że nie jesteśmy sami” (6 lutego 2015).

Małżeństwo i rodzina – „Wszystkie małżeństwa miewają trudne momenty. Te jednak spotkania z krzyżem mogą umacniać na drodze miłości” (28 września 2013), „Rodzina jest wspólnotą miłości, w której każda osoba uczy się być w relacji z innymi i ze światem” (9 grudnia 2014), „Rodzina chrześcijańska jest misyjna: głosi światu miłość Boga” (28 grudnia 2014), „Rodzina jest największym skarbem każdego Kraju. Wszyscy podejmujemy wysiłki, aby chronić i umacniać ten kamień węgielny społeczności!” (16 stycznia 2015), „Drodzy rodzice, potrzeba wielkiej cierpliwości i przebaczenia z głębi serca” (14 maja 2015), „Drodzy młodzi, nie bójcie się małżeństwa: Chrystus towarzyszy małżonkom, którzy się z nim jednoczą, i daje im łaski” (28 lipca 2015).

Solidarność – „Żyjemy w społeczeństwie, które eliminuje z horyzontu Boga; to zaś z dnia na dzień narkotyzuje serce” (29 marca 2014), „Wielkim zagrożeniem współczesnego świata jest indywidualistyczny smutek płynący ze skąpego serca” (27 lipca 2014), „Prawdziwa miłość nie przejmuje się złem, którego doświadcza. Raduje się w czynieniu dobra” (29 stycznia 2015), „Serce kamienieje, gdy nie kocha. Panie, daj nam serce, które potrafi kochać” (3 marca 2015), „Kiedy jesteśmy zbyt przywiązani do bogactwa, nie jesteśmy wolni. Jesteśmy niewolnikami” (5 marca 2015), „Uwaga na wygodę! Kiedy czujemy się wygodnie, łatwo zapominamy o innych” (12 marca 2015), „Jako uczniowie Chrystusa nie możemy nie interesować się dobrem najsłabszych” (28 marca 2015).

Miłosierdzie – „Pan puka do drzwi naszego serca. Czy czasem nie umieściliśmy wywieszki z napisem: «Nie przeszkadzać»?” (13 stycznia 2014), „Najlepszym sposobem ewangelizacji jest wprowadzanie w życie miłosierdzia” (24 stycznia 2015), „Niech każdy Kościół, każda wspólnota chrześcijańska będzie miejscem

miłosierdzia pośród wielkiej obojętności” (23 marca 2015), „Krzyż Chrystusa nie jest przegraną: Krzyż jest miłością i miłosierdziem” (3 kwietnia 2015), „Panie, daj nam dar łez, abyśmy płakali nad naszymi grzechami i otrzymali Twoje przebaczenie” (9 kwietnia 2015), „Pan nigdy nie jest znużony przebaczeniem nam. To my bywamy zmęczeni proszeniem o przebaczenie” (14 kwietnia 2015), „My, chrześcijanie, jesteśmy wezwani do wychodzenia z naszych ograniczeń, aby nieść wszystkim miłosierdzie i czułość Boga” (25 kwietnia 2015), „Pośród wielu problemów, także poważnych, nie traćmy naszej ufności w nieskończone miłosierdzie Boga” (30 kwietnia 2015).

Wyróżnione bloki tematyczne stanowią rdzeń nauczania społecznego Franciszka, a krótkie i treściwe tweety stają się łatwo przyswajalnymi złotymi myślami. Oznacza to, że Twitter jest nie tylko najszybszym – opartym na piśmie – medium, nie tylko najlepiej zintegrowaną kombinacją komunikacji masowej i interpersonalnej⁵², ale może być także wykorzystany do edukacji innych „cwierkających”.

Zakończenie

Reasumując, należy stwierdzić, że media niezwykle się zmieniają, stąd musi pozostać troska „wyrażająca nową wrażliwość i przyjmując nowe formy”⁵³. Papież Franciszek przypomina, że ważną kwestią staje się umiejętność dialogowania ze środowiskami stworzonymi przez nowe technologie i portale społecznościowe. Nie można się na rzeczywistość obrażać, lecz należy wchodzić w nią i wewnętrznie przemieniać. Nieprzypadkowo więc Franciszek przypomina symbolikę drogi i pielgrzymowania. Właśnie „to pragnę powiedzieć: Kościół winien towarzyszyć w drodze i umieć wyruszać w drogę, tak jak ona dziś biegnie. Ta reguła pielgrzyma będzie pomocną inspiracją różnych spraw”⁵⁴. Zrozumienie tego pozwoli dostrzec, że nawet pisanie tweetów może przyjąć wymiar edukacyjny i formujący nowe pokolenia.

⁵² Por. P. Levinson, *Nowe nowe media*, s. 210.

⁵³ Franciszek, *Trzeba towarzyszyć człowiekowi w epoce cyfrowej. Audycja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu*, 21.09.2013, „L'Osservatore Romano” 11 (2013), s. 38.

⁵⁴ Tamże.

Bibliografia

- Bauman Z., *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Kraków 2011.
- Benedykt XVI, *Nowe i kreatywne języki, pozwalające prowadzić dialog ze wszystkimi*, 13.11.2011, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 1 (2011), s. 27.
- Benedykt XVI, *Sieci społecznościowe: Brama prawdy i wiary, nowe miejsce ewangelizacji. Orędzie na 47 Światowy Dzień Młodzieży*, 12.05.2013, Watykan 2013.
- Boni M., *Edukacja w cyfrowej transformacji*, „Nowe Media” 1 (2014), s. 133–142.
- Dokument końcowy V Konferencji Ogólnej Episkopatów Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej – Aparecida*, 2007, nr 489.
- Edukacja*, [hasło w:] E. Sobol (red.), *Słownik wyrazów obcych*, wyd. 1, Warszawa 1995, s. 268.
- Franciszek, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, Watykan 2013.
- Franciszek, *Droga do pokoju na Bliskim Wschodzie. Msza święta z koptyjskim patriarchą Aleksandrii*, 9.12.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie], 1 (2014), s. 16.
- Franciszek, *Duszpasterstwo to realizowanie macierzyństwa Kościoła. Spotkanie z episkopatem Brazylii*, 27.07.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 10 (2013), s. 22.
- Franciszek, *Dziesięć milionów „obserwujących” przesłanie Ewangelii na Twitterze*, 27.10.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 12 (2013), s. 42.
- Franciszek, *Idźmy na rozstaje dróg. Msza święta dla biskupów, kapłanów, zakonników, zakonnice i seminarzystów*, 27.07.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 10 (2013), s. 18.
- Franciszek, *Internet, ale nie tylko. Audiencja dla uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Świeckich*, 7.12.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 1 (2014), s. 37.
- Franciszek, *Miejsce w niebie*, 1.06.2014, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 6 (2014), s. 54.
- Franciszek, *Prawdziwa władza jest służbą*, Kraków 2013.
- Franciszek, *Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, 2014, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 2 (2014), s. 7.
- Franciszek, *Słowa to za mało. Konferencja prasowa podczas lotu do Rzymu*, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 6 (2015), s. 19.
- Franciszek, *Świat czeka na orędzie prawdy. Przesłanie z okazji 30-lecia Watykańskiego Ośrodka Telewizyjnego*, 18.10.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 12 (2013), s. 24.
- Franciszek, *To, co jest najlepsze dla wszystkich. Spotkanie z przedstawicielami boliwijskich władz cywilnych*, La Paz, 8.07.2015, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 9 (2015), s. 9.

- Franciszek, *Trzeba towarzyszyć człowiekowi w epoce cyfrowej. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu*, 21.09.2013, „L'Osservatore Romano” [wyd. polskie] 11 (2013), s. 38.
- Kapuściński R., *Autoportret reportera*, Kraków 2003.
- Kołąkowski L., *Jezus ośmieszony. Esej apologetyczny i sceptyczny*, Kraków 2014.
- Krakowska M., *Nowe formy komunikacji społecznej europejskiej przestrzeni edukacyjnej*, Kraków 2009.
- Levinson P., *Nowe nowe media*, Kraków 2010.
- Lowney C., *Lider Papież Franciszek*, Kraków 2014.
- Nęcek R., *I network sociali come nuovo luogo di evangelizzazione nell'educazione dei Padri Rogazionisti*, w: R. Nęcek, E. Kucharska (eds.), *Opzione preferenziale per i poveri s. Annibale Maria di Francia*, Roma 2014, s. 43–62.
- Nęcek R., *Jak ewangelizować przez media? Na kanwie społecznego nauczania Kościoła*, „Życie Konsekrowane” 1 (2009), s. 86–99.
- Nęcek R., *Okiem rzecznika*, Kraków 2007.
- Nęcek R., *Z prasy wzięte*, Kraków 2010.
- Nęcek Z., *Komunikacja międzyludzka*, Kraków 2000.
- Orłowski T., *Twitterowe formy i normy*, „Nowe Media” 1 (2014), s. 77–81.
- Ravasi G.F., *Dziedzinec dziennikarzy – Pan Jezus też pisał tweety*, www.ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x70938/dziedzinec-dziennikarzy-pan-jezus (26.09.2013).
- Ravasi G. F., *Nowy język przekazu wiary. Z przewodniczącym Papieskiej Rady ds. Kultury rozmawia Beata Zajączkowska*, „Pastores” 3 (2012), s. 75.
- Waldenfels H., *Na imię mu Franciszek. Papież ubogich*, Poznań 2014.

EDUKACYJNY WYMIAR TWEETÓW PAPIEŻA FRANCISZKA

Streszczenie

W ostatnich dekadach media niezwykle się zmieniły. Papież Franciszek przypomina, że ważną kwestią staje się umiejętność dialogowania ze środowiskami stworzonymi przez nowe technologie i portale społecznościowe. Nie można się na rzeczywistość obrażać, lecz należy wchodzić w nią i wewnętrznie przemieniać. Zrozumienie tego pozwoli dostrzec, że nawet pisanie tweetów może przyjąć wymiar edukacyjny i formujący nowe pokolenia. Z tej racji funkcjonowanie w świecie nowych technologii komunikacyjnych staje się obowiązkiem każdego głosiciela Ewangelii. Skoro więc papież bywa nazywany mistrzem komunikacji, to czerpanie z jego przykładu staje się wyzwaniem, któremu trzeba podołać.

Słowa kluczowe: edukacja, Twitter, komunikacja społeczna, tweety papieskie

EDUCATIONAL DIMENSION TWEETS POPE FRANCIS**Summary**

In recent decades, the media have changed incredibly. Pope Francis recalls that the important issue is the ability of dialoguing with the environments created by new technologies and social networking sites. You can not insult the reality, but to enter into it and transform internally. Understanding this will help to see that even writing tweets may adopt educational dimension and forming new generations. For this reason functioning in the world of new communication technologies becomes the duty of every preacher. So if the pope is sometimes called a master of communication, it is reaping from his example becomes a challenge that you have to cope.

Keywords: education, Twitter, social communication, papal tweets

Translated by Mirosława Landowska